Mentalhygiene og kristendom.

I april i 1954 rettet professor, dr. med *Gabriel Langfeldt* i *Samtiden* et psykiatrisk begrunnet angrep på den kristendomsforkynnelse som innpoder helvetesangsten i folk og forlangte at helsemyndighetene skulle gripe regulerende inn. Forfatteren fant det rystende at prestene og biskopene, som smykker seg med ordet «sjelesørger», fortsetter sin sjelesørgervirksomhet ved å informere angstfylte sjeler om en evig fortapelse.

Denne artikkelen ga støtet til at helvetesdebatten blusset opp igjen i pressen, og professor Langfeldt har senere bl. a. holdt et foredrag over samme emne i Studentersamfunnet. Foredraget var av en så oppsiktvekkende karakter, at det bør bli tilgjengelig for almenheten.

Professor Langfeldt presiserer at han ikke er noen fiende av kristendommen. Den som kan finne trøst og sjelefred i en religiøs tro, har sikkert nok et godt vern mot livets vansker, sier han, men ingen bør tvinges til å tro på absurditeter som djevler og helvete, som bare er levninger fra urtidsreligioner. Forfatteren tenker særlig på barna. Han ser dem som offer for en teologisk strid om fortapelsen, men ellers er det ikke bare barna som er skadelidende. Som psykiater opplever han daglig skadevirkninger hos voksne. De som preker helveteslæren har en fryktelig skyld og har utvilsomt ansvaret for at mange sinnslidende opplever helvete på jorden, skriver han.

ASCHEHOUG

G. Lindkvist - Boktrykkeri, Oslo.

GABRIEL LANGFELDT

MENTALHYGIENE OG KRISTENDOM

ASCHEHOUG

GABRIEL LANGFELDT

MENTALHYGIENE OG KRISTENDOM

FORLAGT AV
H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
OSLO 1954

Printed in Norway
G. Lindkvist - Boktrykkeri.

Innhold.

1. Innledning 7
2. Generelt om personlighetsutviklingen og de menneskelige sinnsreaksjoners avhengighet av miljø og oppdragelse 10
3. Mentalhygienisk *gunstige* sider ved kristen oppdragelse og forkynnelse 11
4. *Skadevirkninger* av kristen oppdragelse på personlighetsutviklingen og individets sjelelige helse 13
5. Historisk tilbakeblikk 31
6. Avslørende vitneprov 39
7. Konsekvensene av det mentalhygieniske syn på kristen forkynnelse 51

Innledning.

Selv om det fra offisielt kristelig hold bestrides at der fremdeles hersker atskillig usunn kristendomsforkynnelse i vårt land, så er det et faktum at dette er tilfelle når en legger mentalhygieniske synspunkter til grunn for vurderingen.

Forholdet har imidlertid hittil vært lite påaktet, og den voldsomme reaksjon som, særlig i de kristne dagsaviser, er fremkommet mot påstanden om den usunne kristendomsforkynnelses skadevirkninger, gjør det nødvendig med en saklig opplysningskampanje.

Riktignok skulle prestene være fullt fortrolig med disse skadevirkninger. Som sjelesørgere kan de ikke ha unngått å møte mange mennesker som er blitt offer for usunn kristendomsforkynnelse. Det sørgelige er at de ikke har følt seg forpliktet til offentlig å påtale og ta avstand særlig fra de mange angstfrembringende vekkelsesmøter.

Nest etter prestene er det vel legene og da særlig psykiaterne som stifter det nærmeste bekjentskap med disse skadevirkninger.

Hensikten med denne brosjyre er da å gi en orientering om arten av disse skadevirkninger og forsøke å belyse

hvorledes de fremkommer. Innledningsvis skal jeg da definere de begreper som det her opereres med.

Med *mentalhygiene* forstås som bekjent, læren om de tiltak som — ut fra alminnelige helsemessige synspunkter — er ønskelige og nødvendige for å forbedre og bevare sinnets helse.

Med *kristendom* forstår jeg, i den forbindelse jeg her behandler emnet, den kristne trosretning med dens praktiske virkninger.

Med et alminnelig sjelelig sunt menneske forstår jeg da en person som er kommet gjennom barnealderen og pubertetsalderen uten at anlegg, spesielle miljøforhold eller spesielle opplevelser har medført noen disharmoni, hemning eller påtagelig aggressivitet eller passivitet i forhold til hans medmennesker, som selv føler seg i god sjelelig likevekt og som ved en psykiatrisk undersøkelse ikke frembyr noen tegn på nervøse sinnslidelser eller skjevutviklinger.

Det sier seg selv at der for en analyse av vekselvirkningen mellom kristendom og mentalhygiene må legges til grunn rent *mentalhygieniske* prinsipper, idet vi avgrenser sjelelig sunnhet ut fra *medisinsk-sosiale synspunkter* og ikke ut fra noe forut inntatt kristelig eller annet ideologisk syn på sjelelig sunnhet. Forholdet er at der utvilsomt kan herske et annet syn på sjelelig sunnhet blant ortodokse kristne enn blant annerledes troende. En ortodoks kristen vil eksempelvis neppe anse det som tegn på sjelelig usunnhet om en tviler kjemper dag og natt og kanskje delvis forsømmer sitt arbeid fordi han er sterkt plaget av angst for evig fortapelse. — En ideologisk frittstående mentalhygieniker vil derimot si at en slik person har overskredet grensen for det som ut fra en alminnelig vurdering må sies å være sjelelig sunt.

Mange kristne vil åpenbart heller ikke anse det som

usunt at barn i 8—10 års alderen sendes på *vekkelsesmøter,* hvor de blir gjenstand for en intens sjelelig påvirkning, som eksempelvis resulterer i at de begynner å tale i tunger. Sådan sjelelig påvirkning, som faktisk finner sted i Norge i dag, må særlig i barnealderen ut fra medisinsk-psykologiske synspunkter ansees for i høy grad *usunn* og *skadelig.*

Generelt om personlighetsutviklingen og de menneskelige sinnsreaksjoners avhengighet av miljø og oppdragelse.

Det blir ifølge emnet hovedoppgaven å søke å klarlegge hvorledes kristelig oppdragelse og kristendomsforkynnelsen i vårt land innvirker på de nevnte faktorer.

Til belysning av dette spørsmål er det nødvendig innledningsvis å peke på en del enkle psykologiske erfaringer vedrørende personlighetsutviklingen og de menneskelige sinnsreaksjoners avhengighet av miljø og oppdragelse. Blant pedagoger og psykologer hersker stort sett *enighet* om at følgende betingelser må være til stede for at intelligens, følelser, vilje- og handlekraft, moralske og etiske verdier skal utvikles normalt.

1. Miljøet må ha et sådant preg at barnet føler *trygghet,* særlig må *angst*frembringende faktorer ikke være til stede.

2. Kjærlighetsbehovet hos barnet må tilfredsstilles.

3. Miljø og oppdragelse må dernest gi barnet mulighet for en viss tilfredsstillelse også av andre behov, således at det ikke kommer til noen unødig fortrengning av disse. Den grad av fortrengning som finner sted, blir da bestemt av *behovenes styrke* på den ene side, av de *sosiale krav* og av de *herskende oppdragelsesprinsipper* på den annen

side. Ut fra *mentalhygieniske* prinsipper anser en en *sterk* fortrengning av de forskjellige behov som ytterst uheldig, idet slike fortrengninger nettopp betinger indre følelsesmessig spenning, utilfredshet og angst. Et viktig prinsipp i barneoppdragelsen er derfor at hvor det av moralske og sosiale hensyn er nødvendig å hindre spesielle behov i deres utfoldelse, der må barnet samtidig få avløp for disse behov gjennom *andre* kanaler som kan virke vikarierende.

Mentalhygienisk gunstige sider ved kristen oppdragelse og forkynnelse.

Hva nå den spesielle *kristne* oppdragelse angår, så kan denne ut fra mentalhygieniske synspunkter utvilsomt virke *både* fremmende og hemmende på den sjelelige sunnhet. Som tilfellet er ved enhver form for oppdragelse vil resultatet avhenge av i hvor høy grad målene kan nåes uten at de nevnte skadevirkninger gjør seg gjeldende. Det kan, etter mitt skjønn, ikke være tvilsomt at nettopp den kristne oppdragelse skulle ha *muligheter* for å skape harmoniske, etisk verdifulle og lykkelige mennesker. Under forutsetning av at troen på en kjærlig Gud og en oppofrende Frelser skapes i barnet uten at der samtidig brukes skremmemidler, eller skapes sterk syndsfølelse, vil nettopp en slik tro etter hvert kunne skape den trygghet som er så viktig for en harmonisk utvikling. Det er heller ikke tvilsomt at innforlivingen av de kristne etiske krav i høyeste grad er av verdi for utviklingen av de moralske instanser i barnet og derigjennom for følelsen av eget menneskeverd.

Som bekjent har i den senere tid *kristendomsundervisningen i skolen* vært under debatt. Rent prinsipielt er jeg

enig med professor Johan B. Hygen når han i den nylig utgitte bok «Elementær Etikk» hevder, at det er nødvendig å oppdra barna i et *bestemt* moralsystem; kun en innforliving i et sådant kan nemlig sette dem i stand til senere, som voksne mennesker selv — ved hjelp av de da utviklete etiske instanser, å nå frem til en livsoppfatning som stemmer overens med deres personlighet. Undervisningen bør imidlertid, etter mitt skjønn, ta mere sikte på å utvikle etisk høyverdige og moralsk handlende mennesker enn på å skape troende kristne. Før de forlater skolen, bør barna også innforlives mere enn det nå skjer, i andre religioners etiske verdier. Hvorvidt kristendomsundervisningen i skolen skal bli verdifull for utviklingen av den menneskelige personlighet, avhenger imidlertid helt av hvorledes den gjennomføres. Dette spørsmål kommer jeg tilbake til senere.

Jeg skal videre peke på den mentalhygienisk sett ikke uviktige side ved den kristne oppdragelse, at barn i kristne hjem uansett realiteten i det kristne evangelium, regelmessig vil oppleve mange *lykkestunder* som ikke de barn får, hvor f. eks. juleevangeliet aldri er blitt lest. Jeg mener derfor at alle sider ved evangeliet som styrker troen på en kjærlig Gud og som stimulerer til høyverdig etisk bestrebelse, må være gunstig for personlighetsutviklingen. Det blir en vakker eventyr-verden med positive følelsesopplevelser barna vokser opp i. Jeg tror også at voksne mennesker som kan bevare sin ikke angstpregete barnetro derved får en fortsatt trygghetsfølelse og en mulighet for avlastning av mange av hverdagslivets sorger, som bl. a. også vil virke beskyttende mot nervøse sammenbrudd og sinnslidelser. I det hele må en *solid forankret tro* sies å være en god hjelp i vanskelige livssituasjoner, under lidelser, motgang og når døden truer. At selve de *kristelige sammenkomster* og en *sunn* kristendomsforkynnelse i mentalhygienisk henseende for svært mange er overordentlig verdifull, derom kan det heller ikke være tvil. Selve *avkoblingen* fra hverdagslivet, *meditеringen* og *henførelsen* er viktige mentalhygieniske virkemidler, som vel ellers kun er i virksomhet ved intensive *musikalske* opplevelser.

At disse mentalhygienisk sett gunstige virkninger av en fornuftig og høyverdig kristelig oppdragelse igjen har satt sitt preg på hele vårt samfunnsliv, er vel så alminnelig anerkjent at det er unødvendig å presisere det nærmere. Jeg behøver kun å minne om de mange *humanitære* institusjoner som er oppstått i kristendommens kjølvann.

Skadevirkninger av kristen oppdragelse på personlighetsutviklingen og individets sjelelige helse.

Jeg har med hensikt i første rekke villet peke på de *positive* verdier som en kristen oppdragelse kan gi ut fra rent mentalhygieniske synspunkter, fordi min kampanje mot helvetesdogmets og fanatiske helvetespredikanters skadevirkninger av enkelte kristne dagsaviser er blitt gjengitt på en slik måte at leserne må tro jeg mener *all* kristelig oppdragelse og forkynnelse er skadevirkende.

— Men når dette er sagt, er det på tide å vende seg til belysningen av det faktum at der i selve den kristne lære, slik som den undertiden forkynnes i hjem, skole, menigheten, så vel som i radio og presse, er en *rekke* faktorer som er egnet til å skape utrygghet og angst, og som bevislig rett hyppig direkte medfører nevroser og sinnssykdommer. (Selvsagt er der mange *andre* årsaker til angst og mindreverdighetsfølelse, men de ligger utenom emnet.)

Som bekjent er en eller annen form for religiøs trang til stede i alle folkeslag. Vi må derfor sidestille denne trang med andre behov, og der er all grunn til å anta at hindringer, som stiller seg i veien for behovets tilfredsstillelse, vil avstedkomme lignende reaksjoner som når andre behov, som f. eks. seksualtrang eller næringsbehov, *trues* i sin utfoldelse. Det er derfor ikke vanskelig å forstå at det, ut fra kjennskapet til følelseslivets ømfintlighet, er en særlig angstproduserende faktor om en til stadighet får Gud fremstilt som en streng dommer som straffer hårdt hvis en ikke er lydig. Angsten for å miste kontakten med Gud er derfor også et meget hyppig symptom under nervøse depresjoner, særlig ved melankoli.

Av pasienter får vi ofte nok høre at det kristne miljø i hjemmet var *dystert* med stadig påkallelse av Gud for oppnåelse av respekt, som ikke kunne nåes med andre midler, eller med direkte *trusler* om at den som ikke tror vil gå evig fortapt. All snakk om *synd,* som jo er meget utbredt, særlig når det gjelder foreteelser av barnslig seksualitet, som foreldrene svært ofte reagerer unødig sterkt på, er utvilsomt egnet til å skape utrygghet og minske selvbevisstheten. Derved legges ofte spiren til den *mindreverdighetsfølelse* som er så utbredt i det moderne kristne samfunn. Denne mindreverdighetsfølelse er ofte direkte helseskadelig, idet den danner grunnlaget for en skjev personlighetsutvikling og ofte for direkte nevrotiske fenomener som hemninger, folkeskyhet, sensitiv selvhenføring o. l.

Det er riktig nok, som *dosent Sverre Aalen* nevnte under en diskusjon i Studentersamfundet i oktober 1954, at synd jo er noe som har med relasjonen til Gud å gjøre og ikke med forholdet til andre mennesker. Dosenten mente derfor at synd ikke kunne fremkalle mindreverdighet, da denne jo var basert på følelse av underlegenhet overfor

andre mennesker. Det er selvfølgelig riktig at ut fra en rent teologisk betraktning er syndsfølelse et spørsmål om Guds-forholdet. Men mange foreldre bruker regelmessig uttrykket «synd» om foreteelser hos barnet — helt fra det er ganske lite — som seksuallek, slåssing, sladder, gå på kino, danse etc., som de ut fra *sine* pietistiske forestillinger mener er «synd», det vil si synd mot Gud. Men det lille barn vil ikke ha forståelsen av at det handler mot Guds vilje — kun mot foreldrenes. Ordet «synd» blir til en *klisjé* hos barnet, som rent umiddelbart bibringer det forståelsen av at det er et ulydig, slemt barn, *meget dårligere enn andre barn.* Derved blir alt snakk om synd til en hovedkilde for utviklingen av en følelse av mindreverdighet overfor andre barn. Senere — etter hvert som barnet får mere forståelse av innholdet i den kristne lære — vil det få følelsen av at det også har *syndet mot Gud,* og dette blir da liggende som et kompleks i underbevisstheten lenge etter at det som voksen eventuelt har mistet sin barnetro. Derved skapes i underbevisstheten et permanent grunnlag for sykelig skyldfølelse som kan dominere periodevis. Individet kan riktignok forsøke å *overkompensere* mindreverdigheten og utvikler seg da som en selvhevdende, aggressiv person.

Særlige skadevirkninger har *den selvrettferdige holdning* hos visse kristne, som fordømmer andre som kommer opp i ulykke og sykdom, idet de anser dette som en følge av synd. Emnet er aktuelt nok, hva der bl. a. fremgår av at *kallskapellan Leivestad* i «Aftenposten»s søndagspreken den 25. oktober 1954, tar bestemt avstand fra grusomheten i denne selvrettferdige tankegang. At slike forestillinger og påstander fremdeles gjør seg gjeldende, kan leseren overbevise seg om ved å studere: Branham W.: Guddommelig helbredelse. (Filadelfiaforlaget, Oslo 1950). Der heter det bl. a.: «Akkurat som på Jesu tid er mange

av de mennesker som kommer for å bli bedt for, plaget eller besatt av demoniske ånder. På en måte har Satan ansvaret for all sykdom.» Det er tydelig at de kristne som har et slikt syn ikke har formådd å fjerne seg langt fra middelalderens tro på at sinnssyke var besatt av hekser og djevler.

Selve den Lutherske lære — at vi er syndige mennesker, som kan bli frelst av Guds nåde alene og ikke av gode gjerninger — er selvsagt særlig egnet til å skape en mindreverdighetsfølelse, som da erfaringsmessig også danner grunnlaget for mange depresjoner og angstreaksjoner.

Hygen uttrykker dette slik at kristendommens ledetanke er at «vårt liv er et moralsk underskuddsforetagende, som kun kan holdes oppe av den guddommelige tilgivelse».

Nettopp denne forestilling om at vi skal være noen elendige syndere, til tross for at Gud jo har skapt oss, representerer for det første en logisk brist i betraktning av Guds allmakt som samtidig postuleres, men dernest er den direkte *livsfiendtlig* fordi den skaper så mange kvalfulle opplevelser i barnesinnet og hos mange voksne senere.

Hvor meget mere livsbejaende og personlighetsutviklende er ikke *Albert Schweitzers livsanskuelse,* som uten å bygge på noen dogmer, hevder menneskets egenverdi og plikten til å fremme denne under fornuftens kontroll.

Frykten for ikke å bli frelst fra synd fører også i enkelte menigheter til en intens oppfordring til medlemmene om stadig å gå opp i bønn og religionsøvelser. Dette blir undertiden viktigere enn å arbeide, og mange som blir innfanget av dette krav om å be for sin frelses skyld, blir av den grunn direkte asosiale. Dette er riktignok etter Hygen en misforståelse av kristendommens vesen. For — sier han: «Luther avviste tanken at det skulle være særlig fortjenstfullt å hengi seg til fromme øvelser avsides

fra livets uro. Den som tror han tjener Gud på den måten, tar feil», sier Hygen videre, «*for Gud har ikke bruk for slike tjenester*». — Jeg vet ikke hvorledes Hygen har kunnet konstatere dette så sikkert; jeg vet i alle fall at mange menighetsledere vil påstå noe annet. Det er også sikkert at religionsøvelser av forskjellig art inntar en urimelig og ofte skadelig plass hos mange mennesker.

Læren om at vi alle er noen elendige syndere, som kun fortjener evig fortapelse, er i særlig grad angstfrembringende.

Riktignok er det så at de mennesker, som kan få seg til å tro på *nåden,* de vil også bli kvitt sin mindreverdighet, ja, en har ikke sjelden følelse av at *nettopp slike mennesker er særlig selvgode og selvforherligende.* Halleluja-ropene er symbolske i så henseende. Særlig leg-predikanter oser ofte av selvgodhet. Men der er i vårt land tusenvis av mennesker som er oppdradd i et strengt religiøst miljø, hvor talen om synd og nåde var daglig kost, men som senere intellektuelt har reagert mot disse konstruksjoner. Da imidlertid begrepene er blitt innforlivet hos dem i den følsomme barnealder, vil de aldri helt kunne befri seg fra disse. De blir liggende i det ubevisste som mer eller mindre fortrengte komplekser, som leilighetsvis kan skape usikkerhet og ulykkesfølelse. — Foreldre bør derfor vokte seg for å snakke om «synd» til småbarn, som ikke dermed kan forbinde stort annet enn at de er håpløse barn som fortjener «Guds vrede».

Alt avhenger i virkeligheten av *hvorledes* det kristne budskap meddeles barna. Det være langt fra forfatteren å ville øve noen innflytelse på de foreldre som mener at det eneste riktige er å opplære barna i den kristne lære. Hvis det gjøres på en fornuftig måte, må angst og sykelig skyldfølelse kunne unngåes, og da vil barna meget lettere

som voksne kunne ta standpunkt til den kristne dogmatikk.

Det er et gledelig faktum at i den pågående kampanje omkring emnet *Mentalhygiene og kristendom* har *psykiaterne,* kristne eller ikke kristne, stått trofast sammen. Mens flere av de kristne dagsaviser har hatt tallrike lederartikler med som regel lite relevante angrep på forfatterens standpunkter, har to av de fremste psykiatere på den kristne front, *dr. A. Kanter* og *overlege Gordon Johnsen,* gitt positivt uttrykk for de samme tanker som forfatteren har gitt uttrykk for. En kronikk om emnet av dr. Kanter vil med det første komme i «*Samtiden*», og overlege Gordon Johnsen har i «Morgenbladet» for 2. november i år i forbindelse med et intervju angående forfatterens foredrag i Studentersamfundet, uttrykt sitt syn på emnet bl. a. ved disse ord: «Den kristne forkynner som ikke selv har kjent smerten ved å bringe alvorsord, er *sunnhetsfarlig,*» og videre: «Forkynnelsen må bære preg av at kristendommen ikke er *krav,* men *kraft,* ikke *bud,* men *evangelium.*»

Hvis alle forkynnere ville legge seg dette på sinne, kunne forfatteren legge våpnene ned.

Der er forskjellige andre faktorer som særlig i hjemmene kan bidra til en helseskadelig utvikling. Både Det Gamle og Nye Testamente er jo ofte nok stoff som er lite egnet for en barnesjel. Det er som regel kun *stemningen* ved det hele som oppfattes og innpodes, og den er ofte *dyster* og preget av faren for fortapelse og straff. Det er ikke så mange år siden *billedbibelen* var atskillig utbredt (siste utgave utkom i 1947). Jeg bladde nylig gjennom en slik billedbibel av *Doré.* Det er i vesentlig grad en reproduksjon av de mest sadistiske og truende kapitler i Det Gamle Testamente. Scener som *Alkan stenes, Herrens Engel straffer Israel, Abimelek dreper sine brødre, Alle førstefødte ihjelslåes, Nebukanezar lar Zedekias sønner drepe, Eleazar pines, Barnemordet i Betlehem* osv. er illustrert med de mest rå bilder, med avskårne hoder, nakne menneskelegemer som styrtes ned i ildsjøen etc. Også fra Det Nye Testamente er tatt ut skrekkfrembringende scener som Stefanus stenes, Jesus hudstrykes, dommedag osv, med tilsvarende tekster nedenunder. Det er ikke til å undres over at mange sinnssyke og undertiden normale mennesker, i drømme kan oppleve lignende redselsfulle scener. Der er all grunn til å tro at de kan skrive seg fra den giftige sæd, som er sådd i barnesinnet gjennom den bibelske forkynnelse.

Særlig skadelig synes det å virke, og heri er i alle fall enkelte teologiske sjelesørgere enige, at barn tas med på *bønne- og vekkelsesmøter.* De forstår ofte ikke noe av hva der blir snakket eller skreket om, men den dystre stemning, som i alle fall i enkelte menigheter skapes ved trusler om djevelen, som ligger i grøften — og forkynnelsen om evig fortapelse for alle som ikke omvender seg, ofte ledsaget av høylytt hulken, vil bli liggende latent og ofte hindre en harmonisk utvikling.

Ifølge en bok betitlet: «*Veien til vekkelse blant barna*» av Fridtjof Valton, som utkom i Oslo i 1951, er det i Bibelen sterk oppfordring til å drive vekkelsesvirksomhet blant barna så tidlig som mulig. En skal riktignok ikke begynne med spebarna, for forfatteren mener å kunne konstatere at *der ikke er spebarnsskrik i helvete.* Men så snart barna kommer ut av spebarnalderen, må de frelses fra synden, for sier han: «Et barn *er* enten fortapt, eller vil snart bli det dersom vi ikke forkynner det frelsende evangelium for det og leder det til Kristus», og for å oppnå dette bør der drives vekkelse blant barna, og forfatteren beskriver en rekke tilfelle hvor «*herlig frelse*» er oppnådd, ofte etter at barna har vært i den forferde-

ligste sjelenød. Således beskrives en gutt som, etter hva jeg vil kalle *sjelelig tortur,* ble «herlig frelst» allerede i 7 års-alderen. Da han var blitt 10 år gammel, falt en vakker dag Guds ånd over ham, og han *talte i tunger og priste Gud høylytt.*

På side 8 postuleres at de fleste mennesker i Norge som ikke har gått på søndagsskole, vil gå fortapt. Jeg siterer ordrett:

«Statistikken viser at 80 % av de som står aktivt med blant kristenfolket i dag er tidligere søndagsskolebarn, og da ser vi jo tydelig hvor det bærer hen med de mange som søndagsskolen aldri når. Hvordan vil det gå med alle disse til slutt? Skal vi svare på dette alvorlige spørsmål, må vi se det i Bibelens lys. Og da er det bare ett svar på det: *De aller fleste av dem vil gå fortapt.*»

På side 16 står det:

«*Barnet* må tro til frelse ellers er det fortapt og vil gå fortapt». Den eneste unntagelse synes ifølge forfatteren å være spebarnet. På samme side heter det nemlig: «Bibelen lærer visstnok at spebarnet uten videre er innbefattet i Jesu forsoning da det hverken bevisst kan tro eller komme til Jesus. Om et spebarn dør, det være seg hvor som helst på kloden, går det hjem til Gud i himmelen, og det finnes ikke spebarnsskrik i helvete. Det er vi helt sikre på.»

Karl Hagelund har i en artikkel i «Dagbladet» betegnet denne virksomhet som *voldtekt mot barnesinn,* og det er etter min mening treffende. Vi har her i vårt land forbud mot at barn skal arbeide i fabrikker, men der synes ikke å være noen interesse i det offentlige barnevern for å hindre at barn tar skade av virksomheter av den nevnte art. Her kan der i sannhet være behov for en vekkelse blant alle som steller med barnas helse.

Og hvor er prestene? Som *leger* føler vi oss i alle fall

forpliktet ifølge vårt kall til å slå ned på legmenn som fusker i faget og derved forårsaker helseskadelige virkninger hos pasientene. På samme måte burde selvsagt prestene slå ned på legpredikanter som skaper angst, fortvilelse og søvnløse netter hos tallrike svake sjeler. Jeg kan ikke huske å ha sett en eneste prest i Norge stå frem og ta offentlig avstand fra kristendomsforkynnelsen i de menigheter som jeg i alle fall vet at enkelte av prestene anser for og betegner som «obskyre». Og når det gjelder vekkelsesmøter for barn skal der vel ikke mye psykologisk innsikt til for å erkjenne disse skadevirkninger. Men da er det ansvarsløst, ikke minst av prestene, ikke å si fra.

Kristendomsundervisningen i skolen er også et kapitel for seg. Den avhenger ikke bare av lærebøkene — men først og fremst av læreren og lærerinnen. Deres personlige standpunkt til de kristne dogmer kommer nødvendigvis til å prege undervisningen i bibelhistorie, og her kan det øves megen skade på barnesinnet.

Nylig undersøkte jeg en 8 års småpike, som aldri tidligere hadde vist noen nervøse symptomer. Nå led hun hver dag når mørket falt på av en *forferdelig angst for mørket.* Foreldrene kunne fortelle at denne angst var begynt på en tid da lærerinnen i bibelhistorietimene stadig minnet barna om at både Gud og djevelen kunne se alt de gjorde, — selv i mørket var de stadig under oppsyn av Gud og Satan. Selv om den slags skremmemidler ikke så ofte og så umiddelbart — som i nevnte tilfelle — resulterer i angstnevroser, så blir all angstfrembringende religionsundervisning i den følsomme barnealder innpodet i barnesinnet og kan bli liggende latent for i voksen alder å danne grunnlaget for angstpregete nevroser og psykoser.

En må i denne forbindelse være oppmerksom på at ved siden av kristendomsundervisningen i skolen, øver *under-*

visningen på søndagsskolene en ganske stor innflytelse på barna. Ifølge den tidligere siterte bok av Valton om veien til vekkelse av barna, er det i Norge i alt innskrevet 230 000 søndagsskolebarn. Den sekteriske bevegelse som herr Valton representerer — pinsemenigheten — er slett ikke så lite utbredt (ca. 30 000 medlemmer), og Valton drømmer ennogså om å få hele søndagsskolen som sitt misjonsmarked. Man kan ikke, som dosent Aalen gjør det, avfeie spørsmålet med å si at pinsemenigheten har sine egne søndagsskoler, eller at «praktisk talt alle søndagsskoler innenfor kirken er helt upåvirket av nevnte bok» (Sverre Aalen i Morgenbladet for 29. oktober 1954). — Det går selvsagt ikke an å bagatellisere en fare som truer barna — fordi de ikke hører til Statskirken. Det kan nemlig, etter min mening, ikke være tvilsomt at hvis barna blir gjenstand for slik påvirkning som Valton propaganderer for, så vil de søndagsskoler, hvor dette skjer, bli rene utklekningsanstalter for nevrotikere.

De få eksempler Valton skildrer i boken er rystende og mere enn nok til at ansvarsbevisste mentalhygienikere føler en trang til å rope et *varsku.*

Vårt Land har også villet bagatellisere faren under henvisning til at *Valtons* bok står helt for hans egen regning. Den er dog utkommet på Filadelfiaforlaget, og skildringen av spesielle tilfelle viser jo at vekkelse praktiseres blant småbarna. — Selv om det bare var ett eneste barn som ble utsatt for slik påvirkning, burde det straks slås ned på det. Det er forstemmende at ikke først og fremst de kristne organer innrømmer dette.

Det er meget mulig at i den muntlige form Valtons bok ble referert under mitt foredrag i Studentersamfundet, kunne tilhørerne lett få det inntrykk at Valton arbeidet innenfor Statskirkens søndagsskoler. Jeg refererte dog at boken var utkommet på Filadelfiaforlaget.

At det imidlertid er riktig å slå ned på den slags litteratur burde da prestene være de første til å erkjenne.

Det er selvfølgelig riktig at der skal herske religionsfrihet i landet, og at enhver som føler trang til det har lov til å påvirke andre mennesker til å tro det samme som han tror. Det er ikke den alminnelige kristendomsforkynnelse jeg vil til livs, men *formen* for denne. Der bør jo være grenser for hva det er tillatt å servere sine medmennesker av angstfrembringende stoff. De fleste — utenom de nærmeste ideologiske tilhengere — vil vel være enig i at den Hallesby'ske form, slik den fremkom i den beryktede radiotale, er utilstedelig. Forhåpentlig vil Kringkastingen sørge for at noe slikt ikke gjentar seg. Imidlertid vil den som har umaket seg med å oppsøke enkelte av våre «obskyre» menigheter erfare at snakk om Djevel og fortapelse er daglig kost, som også ofte serveres i en lummer atmosfære. Det er uansvarlig å tolerere slik virksomhet. Når derfor *magister Herman Tønnessen* under en diskusjon i Studentersamfundet i denne forbindelse erklærte at hvis han var blitt hellig overbevist om at om noen minutter ville en atombombe springe og ramme Studentersamfundet, så måtte han også ha forpliktelse til å meddele dette til Samfundets medlemmer, så ville sikkert heller ingen nekte ham det hvis det skjedde i en rolig, anstendig form. Men hvis han sammenkalte et møte og under skrik og skrål, kanskje halleluja-rop, meddelte sin overbevisning, så ville man vel i all anstendighets navn sørge for snarest mulig å få ham mentalundersøkt. — Når Tønnessen i samme forbindelse angående mitt angrep på Helvetes-læren hevder, at det var utilstedelig å angripe denne, hvis der kun var en minimal sannsynlighet for dens riktighet, på annen måte enn ved å samle *motbevis* mot læren, så er dette — etter mitt skjønn — å sette saksforholdet på hodet.

En kan selvsagt ikke innlate seg på å motbevise noe som ikke kan erkjennes, derimot kan en rent fornuftsmessig finne frem til at dogmet må være absurd.

Det kan i forbindelse med spørsmålet om kontroll av en usunn kristendomsforkynnelse være av interesse å henvise til den *Gallup-undersøkelse* som nylig fant sted med hensyn på dette spørsmål. I forbindelse med en henvendelse forfatteren fikk angående en ung kvinne som hadde fått sjelelig sammenbrudd i forbindelse med et vekkelsesmøte, innrapportertes saken for Helsedirektoratet. På denne bakgrunn foretok så Norsk Gallup Institutt A/S en undersøkelse. Den meddelelse som instituttet har gitt*) om denne undersøkelse hitsettes:

Spørsmålet lød: «Det forekommer at deltagere i vekkelsesmøter får nervøst sammenbrudd på grunn av de trusler vekkelsespredikantene kommer med. Mener De at helsemyndighetene burde få adgang til å gripe inn overfor vekkelsesmøter som gis en slik form at de kan medføre fare for deltagernes helse?

39 % av de spurte (44 % av kvinnene og 35 % av mennene) svarte at de ikke hadde det kjennskap til saken at de kunne uttale seg. Svarene fra de øvrige fordelte seg slik:

65 %	svarte ja
35 %	svarte nei
100 %	

Som det fremgår av spørsmålet, er det bare undersøkt om helsemyndighetene bør få en slik adgang under forutsetning av at møtene har en slik form at det kan være fare for deltagernes helse, hvilket i praksis vil si at det må kunne konstateres skadelige følger fra medisinsk synspunkt.

*) Gjengitt etter Aftenposten 23. oktober 1954.

Hvorledes folk i de forskjellige lag av befolkningen ser på spørsmålet, fremgår av nedenstående tall:

Helsemyndighetene bør få adgang til å gripe inn:

% (av dem som kan ta standpunkt).

Alle spurte	65
Kvinner	60
Menn	69
Yngre	69
Eldre	61
Høyere inntekter	66
Lavere inntekter	63
By	69
Land	58
Østlandet	65
Sør- og Vestlandet	63
Trøndelag og Nord-Norge	66
Arbeidere	70
Funksjonærer	67
Selvstendige næringsdrivende	61
Husmødre, husarbeide hjemme	63
Egne midler, pensjon trygd	55
Arbeiderpartiet	74
Kommunistene	45
Bondepartiet	55
Høyre	64
Kristelig Folkeparti	23
Venstre	54

Begrunnelser:

Hvorfor inntok de spurte sine respektive synspunkter? Svarene på dette spørsmål fordelte seg slik:

Helsemyndighetene bør få anledning til å gripe inn:

	%
Farlig for nervøse, deltagerne kan få sjokk	45
Bør være under kontroll	12
Hvis de går for langt, i enkelte tilfelle	11
Gal form for religiøsitet, ikke naturlig	11
Burde være forbudt, få en stopp for den slags	8
Helsemyndighetenes plikt	5
Kan ikke begrunne	8
Sum:	100

Helsemyndighetene bør ikke få adgang til å gripe inn:

	%
Privat sak	28
Aldri hørt om noen fare	17
Unødvendig	15
Må være fritt	13
Nervøse bør ikke gå på slike møter	8
Kan bare være farlig for mennesker som er svake på forhånd	5
Tror det vil forverre saken	4
Tror ikke det er predikantenes skyld	1
Kan ikke begrunne	8
Sum:	100

Den oppmerksomme leser vil notere seg at *motiveringen* blant dem som mener at helsemyndighetene *ikke* bør gripe inn, for 8 %'s vedkommende går ut på at nervøse ikke bør gå på slike møter — og for 5 %'s vedkommende at slike møter kun kan være farlige for de mennesker som er svake på forhånd. De personer som har svart slik har åpenbart ingen mentalhygieniske interesser i det hele. Det er ikke noe som i menneskelig samvær burde tillates å hete at det «bare» er farlig for svake mennesker. Det er nettopp dette faktum som er avgjørende for at noe må gjøres, og alle virkelig menneskelig interesserte burde interessere seg for spørsmålet. — Store statistikker viser at hvert 10. menneske en gang i sitt liv vil rammes av en sinnslidelse. Våre nervesvake medmenneskers sak er derfor vår egen.

Dessuten burde de som er så lykkelige å ha sterke nerver være såpass takknemlige herfor, at de arbeidet for å hindre at svakelige blir ofre for hensynsløse og psykologisk uskolerte predikanter.

Hvordan en kontroll skal øves er en vanskelig sak å ta standpunkt til. Opphissende vekkelsesmøter bør vel direkte kunne stanses. Bedre ville det være om en, som tidligere nevnt, ved psykologisk skolering og utvalg av etisk høyverdige predikanter, kunne forebygge ulykker.

Jeg mener hermed å ha pekt på en del av de faktorer i den kristne lære som kan tenkes å virke skadelig på personlighetsutviklingen og individets sjelelige helse, og jeg går nå over til en omtale av det *erfarings-materiale* som foreligger for at den kristne oppdragelse i vårt land *faktisk* er direkte årsak til nervøse sinnslidelser og sinnssykdommer.

Jeg ser da bort fra den store kategori av mennesker som har fått sitt sinn formørket av et *sneversynt* og livsfiendtlig, kristelig miljø, men som likevel har hatt sjelelige krefter nok til å komme seg gjennom livet uten manifeste sykelige utslag. Deres ferd blant mennesker bærer imidlertid ofte preg av den knugende barndomstid.

Det er fire hovedkategorier av sinnslidelser, hvor sykelige symptomer har nær forbindelse med den kristne lære, nemlig visse nevroser, de typiske *melankolier,* forvirringstilstander samt de såkalte *forrykte religiøse profeter.* Hva *nevrotiske forstyrrelser og sammenbrudd* angår, så erfarer vi psykiatere stadig vekk at mange av de ofte nærtagende

og selvusikre personer, som søker til oppbyggelse og bibelmøter, etter kortere eller lengere tid får nervøse sammenbrudd, som ytrer seg ved sykelig skyldfølelse, engstelse for å gå fortapt og depresjon, undertiden med selvmordstilbøyeligheter. Undertiden kommer slike reaksjoner *uten* tilknytning til noen slags møter. Vi har f. eks. hatt flere tilfelle innlagt i Psykiatrisk Klinikk hvor det nervøse sammenbrudd er kommet i direkte tilslutning til overdreven bibellesning. I et tilfelle brøt vedkommende sammen kort tid etter at der var påbegynt korrespondanse med en bibelskole.

Selv om en må være oppmerksom på at nevroser kan være det primære og de religiøse bekymringer sekundære, så er det nok av tilfelle hvor tidligere sunne og friske mennesker har brutt totalt sammen etter å ha gått på vekkelsesmøter, eller andre usunne kristelige sammenkomster. Svært ofte dreier det seg om nærtagende, selvusikre personer som lett blir engstelige når predikanten snakker om den evige fortapelse, og særlig hvis han direkte utnytter tilhørernes angstberedskap og skyldfølelse. Som regel blir det til mere og mere bibellesning, en søker etter ord som kan trøste i usikkerheten. Men svært ofte blir det til at vedkommende blir mere og mere usikker fordi svært meget i Bibelen peker hen på evig fortapelse for den som ikke tror. — Så øker fortvilelsen og depresjonen. Hos enkelte kan det da komme til rene *forvirringstilstander,* som nødvendiggjør øyeblikkelig innleggelse i en psykiatrisk klinikk eller sinnssykehus. Under slike uklarhetstilstander kan klisjéer fra Bibelen bli til livsfarlige impulser. Som den unge mannen vi for en tid siden fikk inn på Psykiatrisk Klinikk med høyre hånd avhugget. Han og hans familie hadde i en årrekke hørt til en av disse menigheter hvor Bibelen fortolkes ordrett. — Som regel, så lenge menneskene bevarer sin forstands bruk,

vil de dog ikke praktisere alt hva der står, men forklare symbolsk eller bortforklare pålegg som er altfor absurde hvis de skulle etterfølges.

Under forvirringstilstander uteblir imidlertid denne kritikk, og da kan det hende at påbudet i Bibelen om å hugge av et lem som «forarger», blir direkte etterfulgt. Slik fornuftsstridig bibelfortolkning kan altså få de største konsekvenser for både sjelelig og legemlig helse.

Helt egenartete forhold har vi mellom religionsforkynnelse og de groteske forestillinger om synd og evig fortapelse, som preger mange av de *melankolske pasienter.* I de uttalte tilfelle er pasienten helt besatt av tanken på at han er en stor synder som har tapt forbindelsen med Gud. Han kan ikke få tilgivelse, for han har syndet mot Den Hellige Ånd, derfor er han helt sikker på at han vil gå evig fortapt. Ofte er forestillingene om den evige fortapelse og Helvete så levende at han ser Satan for seg og opplever at Helvetes flammer slikker om ham. Det er ganske tydelig at disse forestillinger må skrive seg fra læren om evig fortapelse. Selv om disse bilder utvikler seg like hyppig, — ja, etter dr. Kanters undersøkelser — hyppigere hos pasienter som *ikke* er religiøst interessert, så må det likevel etter all sannsynlighet være levninger av den kristne helveteslære, som har ligget underbevisst helt fra barndommen av, og så dukker opp i en sådan sjelelig svakhetstilstand som en sinnslidelse representerer. Muligheten for at disse idéer om Helvete og evig fortapelse ligger som en latent, såkalt *arkaisk* arv, er også til stede. Disse helvetesforestillinger har jo, som bekjent, preget mange religioner i århundrer før Kristus og har derfor vært innpodet i mange folkeslag. Melankolske tilstander med slike helvetes- og syndskvaler er meget utbredt, og på en eller annen måte må helveteslæren ha ansvaret for at tusenvis av mennesker periodevis opplever Helvete her på jorden.

Jeg skal også nevne litt om de såkalte *forrykte religiøse reformatorer.* Som bekjent er det ikke så få mennesker som mener at de har fått et kall til å forkynne det såkalte *sanne evangelium* for andre mennesker. De vil imidlertid ikke av den grunn bli ansett som forrykte. Det avhenger av kallsbevissthetens intensitet, samtidig tilstedeværende storhetsidéer og vedkommendes atferd for øvrig, om en vil karakterisere tilstanden som utslag av sinnssykdom.

Hvis en person som hittil har levd et alminnelig borgerlig liv, underholdt sin familie og ført en ordnet tilværelse, plutselig, f. eks. etter et vekkelsesmøte, mener at han er utsett av Gud til å frelse alle mennesker og han da, uten omtanke for sin familie, begir seg på vandring eller forsøker på andre måter å omvende folk, vil der som regel være grunn til å *frykte* en utvikling i såkalt paranoisk retning. Slike individer mener ofte at de har hatt direkte *kontakt* med Gud, de har *hørt hans stemme,* og denne har da som regel fortalt dem direkte at de skal gå ut og frelse alt folket. Av og til lykkes det disse mennesker å danne sekter, og dermed er innledningen gitt til en som regel ytterst helseskadelig virksomhet.

Det er flere slike predikanter som her i landet har vært under mentalobservasjon og er blitt erklært sinnssyke eller varig svekket. Faren ved disse forrykte reformatorer ligger i all den ulykke de foranstalter *før* de blir mentalobservert. Der er utvilsomt megen legmanns-predikant-virksomhet som ikke på noen måte er helseskadelig. Jeg har i min artikkel i Samtiden pekt på at det er særlig «svovelpredikantene» som er farlige, og jeg har antydet at de svært ofte ikke er psykisk normale. Men jeg benytter anledningen til å understreke at der ellers hos legpredikanter neppe finnes mere psykisk unormalitet enn hos folk med andre yrker.

Historisk tilbakeblikk.

Jeg har nå i min fremstilling forsøkt så objektivt som overhodet mulig å peke på det forhold at den kristne barneoppdragelse og den kristne forkynnelse — hvis de praktiseres på en psykologisk forståelsesfull måte — skulle ha alle muligheter for å skape den trygghet som er nødvendig for en harmonisk personlighetsutvikling. En kristen forkynnelse skulle også kunne gi menneskeheten opplevelser og verdier som den går glipp av som p.g.a. en kritisk innstilling eller av andre grunner ikke kan fatte det kristne budskap. Men samtidig har jeg referert erfaringer fra mitt fagområde som viser at slik som barneoppdragelsen ofte har vært praktisert, og slik som forkynnelsen av det kristne budskap ikke sjelden utøves i dag, medfører det faktisk en rekke sjelelige urotilstander, sammenbrudd, nevroser og psykoser. Selv om forkynnelse i en del tilfelle ikke er den direkte *årsak* til de sjelelige sammenbrudd, så virker den ofte *utløsende* på disse, og svært ofte vil latentliggende, angstpregete, ubevisste komplekser omkring synd, død og fortapelse prege det psykiske bilde under sykdomsfasen.

Det spørsmålet tvinger seg da frem: *Kan noe gjøres for å bedre situasjonen* og spesielt for å forebygge de helseskadelige virkninger? Dette spørsmål har stadig opptatt meg og danner bakgrunnen for den aksjon jeg har satt i gang. Den er ikke rettet mot den kristne tro som sådan. Folk kan få tro på jomfrufødsel, dødsriket, himmelfart, Helvete og evig pine så meget de vil for meg, bare de ikke ved sin forkynnelse skaper angst hos seg selv eller andre, og hvis de viser den toleranse at de også lar andre få tro på det som er forenlig med hele deres livsinnstilling. Men når jeg i mitt daglige virke erfarer at en lære

er direkte helseskadelig, — så *må* jeg, ikke bare ha rett til, men også ha plikt til å belyse skadevirkningene. Men her melder seg selvsagt et nokså delikat spørsmål, hvis besvarelse må bli avgjørende for hvilken holdning det offentlige skal ta til *kravet om helsekontroll med kristendomsforkynnelsens skadevirkninger.*

Erklæringen fra de 34 som tror på «pine uten ende» viser tydelig at i *den* leir eksisterer toleranse for annerledes troende overhodet ikke. Jeg vil helst tro at det er sant som de selv sier, at de føler en hellig forpliktelse til å advare alle som vandrer på fortapelsens vei og få dem til å omvende seg, og det som da er det essensielle ved disse 34's og deres tusentall av tilhengeres aksjon, er at når valget står mellom det at en del mennesker kan leve i en pinefull angsttilstand hele sitt liv p.g.a. syndsfølelse, eller at noen tusen mennesker kan bryte sjelelig sammen i dette liv p.g.a. den samme forkynnelse som de selv går så sterkt inn for, — så er dog dette for *uvesentlig* å regne mot det — etter deres mening — ubestridelige faktum at, hvis ikke troen på evig pine aksepteres, så blir den evige pine deres lodd som ikke tror. Overfor denne kategori av evig-pine-bekjennende kristne står da grupper av kristne og ikke-kristne mennesker for hvem dogmet om evig fortapelse ikke er essensielt, for ikke så få kanskje direkte *absurd* når det, slik som det som regel skjer, tas i bokstavelig forstand. Denne gruppe vil sannsynligvis stille seg noe annerledes til kravet om at kristendomsforkynnelsen skal utøves på en slik måte at den ikke virker direkte helseskadelig.

Det som det offentlige må ta standpunkt til i denne sak blir da dette om det avgjørende for helsekontrollen skal være å skape best mulige levebetingelser og mest mulig lykke for så mange mennesker som mulig, mens de lever på denne klode, — eller om en del medmennesker som er besatt av en spesiell religiøs oppfatning og virketrang skal få lov til å prege vårt samfunn til de grader at det går på helsen løs. Skal vi — som ikke kan få oss til å tro på djevel, helvete og evig fortapelse — med andre ord avfinne oss med at vi har fått vårt sinn formørket og se i øynene at våre barn fortsatt skal få komplekser p.g.a. en slik livsfiendtlig og skadelig overlevering av gamle religiøse forestillinger? Hvis vi ser på spørsmålet i historisk perspektiv og dertil ser på det med mentalhygienikerens øyne, kan vel svaret ikke være tvilsomt.

Der er vel ingen tvil om at den kristne lære i lengere tid har befunnet seg i en krisetilstand. De ortodokse kan nok stritte imot så meget de vil, den kulturelle utvikling må nødvendigvis integreres også i denne lære hvis den skal være levedyktig.

I en nylig utkommet bok av psykiateren Arne Duve: «Religio, kristendom og psykologi», har han på religionshistorisk og dybde-psykologisk basis gitt en inngående skildring av hvorledes de kristne dogmer vil kunne aksepteres også av mange som nå av intellektuelle grunner stiller seg tvilende, nemlig når dogmene ikke sees på som realiteter, men som de symboler de etter forfatterens mening utvilsomt representerer.

Det er på tide at først og fremst våre teologer får den nødvendige dybde-psykologiske innsikt så de kan løsrive seg fra den lite befruktende *bokstavfortolkning* av Bibelen.

Det er i virkeligheten kjennskapet til våre egne psykiske mekanismer, det ubevisste sjeleliv og alle de eiendommelige sjelelige forviklinger som kan finne sted i sjeledypet, som alene kan fremme en sunn religiøs utvikling. Det er ingen tilfeldighet at *psykiaterne* gjennom tidene har vært særlig interessert i religion og religions-

utøvelse. Allerede hos middelalderfolkene*) fantes de mest selsomme utslag av sykt sjeleliv, som var knyttet til religiøse forestillinger. Jeg nevner således *barnekorstogene,* hvorav det største fant sted omkring år 1200, da den franske gjetergutt *Stefan* forkynte at han etter «Christie vilje» ville føre barna til Det Hellige Land. Ca. 20 000 gutter og piker i alderen 9—14 år bega seg, ledsaget av foreldre og prester, i ekstase til Marseille, hvorfra de i syv skip ble satt over Middelhavet. To av dem gikk under, men de fem nådde frem til Alexandria, hvor barna ble solgt som slaver av skipets eiere.

Et annet utslag av religiøs fanatisme var *St. Veit's dansen,* hvorav det første opptrinn fant sted i 1374 i Aachen, da en mengde mennesker oppførte vill dans og sang. Etterpå forklarte de at de hadde hatt en masse syner — bl. a. sett Kristus.

Mange av vekkelsesmøtene i våre dager har sterke paralleller til denne St. Veit's dans. Riktignok pleier deltagerne i vekkelsesmøter ikke å danse, men regelmessig skrikes eller hulkes der høyt, av og til avbrutt av hallelujarop eller tungetale.

På et møte hvor jeg var til stede, ble tungetale-tidens lengde åpenbart dirigert av menighetens forstander. Det er vel derfor neppe sannsynlig at det er «Guds ånd» som kommer over de tungetalende. Jeg konstaterte også at en av «tungetalerne» ganske enkelt talte engelsk.

I likhet med exorcistene hender det ikke sjelden at den religiøse ekstase når slike høyder at den tungetalende blir *hallusinert* og etterpå mener å ha hørt Guds stemme eller sett Kristus. Den som vil oppleve et stykke middelalder bør besøke et av disse møtene.

*) Denne utredning er hentet fra: *Otto Beyerholm:* Psykiatriens historie, København 1937.

Der er også en rekke andre eiendommelige religiøse raptuser og sekteriske ritualer som kan følges langt tilbake til det 13. og 14. århundre.

Djevelbesvergerne, exorcistene, var opprinnelig orientalske magikere, særlig egyptiske prester som ville utdrive onde ånder av de syke. I avsvekket form treffer vi nok fremdeles på disse djevelbesvergere. Mest kjent og uhyggelig i sine konsekvenser ble jo troen på djevelbesettelser, fordi de resulterte i *hekseforfølgelsene,* som kulminerte *etter* den kirkelige reformasjons innførelse i det 16. og 17. århundre. Men allerede i slutten av det 15. århundre ble tallrike sinnssyke mennesker brent på bålet fordi de selv eller andre trodde at de sto i pakt med djevelen. Disse hekseforfølgelser har særlig stor psykiatrisk interesse, fordi de såkalte hekser og trollmenn for en stor del var sinnssyke, psykopater eller åndssvake personer. I den senere middelalder var det en i alle samfunnslag temmelig utbredt forestilling at så å si enhver psykotisk foreteelse hadde overnaturlige årsaker og var djevelens verk.

Beyerholm mener at hele den kristne verden og ganske særlig i Tyskland, i et par hundre år var grepet av en *epidemisk* forrykthet, som hadde sitt opphav i ubekjentskap med sinnssykdommenes årsaker, og som altså resulterte i at millioner av kvinner og menn ble brent på bålet, ofte etter de verste torturhandlinger.

Det er av interesse at den første som åpent trådte frem mot hekseforfølgelsene var den tyske lege *Johann Weyer.* Han hevdet at heksene var melankolske og hysteriske kvinner, hvis forestillinger og innbilningsevne var forstyrret, og han forklarte deres vrangforestillinger som utslag av syk fantasi og hallusinasjoner. Han angrep sterkt særlig teologene, fordi de holdt folket i uvitenhet og lærte det å henføre alle sykdommer til hekser. Det er karakteristisk for utbredelsen av troen på djevelbesettelser at

Weyer skriver: «Ikke én vover at løse op for denne Labyrint eller dog lægge en helbredende Haand paa dette dødelige Saar som er en Skændsel for den kristne Tro.» Bare det kunne skje «saa vilde Fornuftens Øine seire over falske Dæmonforestillinger, sjældnere vilde man udgyde uskyldigt Blod, den offentlige Ro vilde blive befæstet, Samvittighedens Blod vilde sjældnere nage, Djævelens Herredømme vilde bryde sammen, derimot vilde Christi Rige udbrede sig stadig videre».*)

Når jeg har oppholdt meg litt ved disse forferdende utslag av troen på djevelbesettelser, er det fordi det alltid er godt å se aktuelle trekk i en ideologi i historisk belysning. Idéene om djevelbesettelser er nå atskillig på retur, men ennå kan de leilighetsvis dukke opp, og i hvert fall er trusler om å komme i djevelens vold daglig kost på mange vekkelsesmøter i Norge. Den siterte forfatter, Beyerholm, avslutter da også utredningen om hekseforfølgelsenes historie med å skrive at:

«Endnu i vore Dage finner «Naturlæger», Kvaksalvere, Mænd med Messiasideer o. l. et stort og troende Klientel blandt Epileptikere og svaghjærnede Individer, der søger Helbredelse ved Haandspaalæggelse, helligt Kildevand og andre mystisk-religiøse Procedurer, Kure der i alfald undertiden har et stærkt Skær af Fortidens Exorcisme.»

Det kan være av interesse også i denne forbindelse å sitere hva *professor Hygen* skriver i sin bok om «Elementær Etikk» etter å ha pekt på en flerhet av kristendommens mange feilgrep. Han skriver: «Endeløs er den skyld som hviler over kristenheten fordi den kjente Jesu lære og bekjenner seg til den, men svikter den i gjerning,» og

*) Sitat etter: Otto Beyerholm.

når det gjelder det seksuelle samvær mellom ektefeller, skriver han: «Usigelig megen ulykke er voldt, usigelig mange lykkemuligheter forspilt der hvor selve ekteskapets naturgrunnlag ble fornektet i en livsfjern morals navn.»

Takket være de humane fremskritt ser vi ikke lenger slike redselsfulle utslag av kristenfolkets fanatiske kamp mot annerledes troende som for noen århundrer siden. Men når man ser hvorledes hele den ortodokse del av kristenfolket i vårt land, representert ved Menighetsfakultetet, Filadelfiamenigheten og mange andre sekter kjemper en fanatisk kamp for å opprettholde absurde dogmer og dermed sammenhengende angstfrembringende kristendomsforkynnelse, behøver en vel ikke nære noen tvil om hvem det er som fremdeles befordrer endeløs megen ulykkesfølelse, angst og fortvilelse p.g.a. en livsfiendtlig dogmatikk, hvis opprettholdelse til dels synes å tjene et religiøst-politisk maktbegjær. Det er det samme maktbegjær som gjennom tidene har kostet millioner av mennesker livet, og som den dag i dag berøver millioner av mennesker deres lykkefølelse.

I sinnssyke hjerner møter vi psykiatere daglig troen på demoner liksom tusenvis av arme sjeler daglig opplever helvetes kvaler i hallusinatorisk form, og selv hos ellers normale mennesker treffer en ofte på de mest primitive forestillinger om djevelen og hans makt, liksom troen på et inferno der mennesker skal pines evig altså er en levende realitet. Det er åpenbart at menneskeheten ennå er underveis, kanskje er den først nå begynt på den utvikling som vil føre den frem til større lykke og samfølelse. Forutsetningen herfor er, etter mitt skjønn, at alle overleverte forestillinger om arvesynd og nåde og dermed sammenhengende idéer om evig fortapelse, respektive frelse, *viker* plassen for erkjennelsen av at mennesket er skapt i Guds bilde, at det er et ledd i en gigantisk plan,

hvis opphav og endemål *intet menneske kan vite noe som helst om.* Har vi en slik innstilling må vi nødvendigvis bli rett beskjedne med hensyn til verdien av nettopp den tro eller ideologi vi finner frem til. Verdien av den kan nemlig kun ligge i den spore den er til at skaperverket fremmes i positiv retning. Dette innebærer igjen at det blir den enkeltes *handlinger* som blir avgjørende og ikke hans tro. Enhver form for forkynnelse som berøver mennesket hans lykkefølelse, harmoni og handlekraft må derfor nødvendigvis virke hemmende på den utvikling som vi må tro at mennesket er tiltenkt. Kristendommen kan derfor kun tjene utviklingen hvis den befries for all den forkynnelse som skaper syndsfølelse og angst. Det er mentalhygienikernes oppgave å kjempe for dette syn. Den som søker å se spørsmålet om mentalhygiene og kristendom i *historisk* perspektiv vil derigjennom bestyrkes i troen på at han har en stor oppgave i dag i bekjempelsen av de helseskadelige virkninger, som bokstavfortolkning av Bibelen og en absurd dogmatikk fremdeles utøver på hele personlighetsutviklingen og på svake sjeler.

Det jeg har skrevet her sikter til virkninger av den lutherske lære, slik som den regelmessig forkynnes i mange forskjellige sekter, i Kringkastingens morgenandakter og rundt om i mange hjem og skoler. Forkynnelsen i våre kirker er atskillig sunnere, men kilden til skadevirkningene ligger i selve bekjennelsesskriftene og den ortodokse fortolkning av disse. — Jeg er oppmerksom på at den *katolske religionsform* gjennom den åpne adgang til absolusjon gir langt større sikkerhet mot persisterende angst og skyldfølelse i Gudsforholdet. Den katolske kirke har heller ingen legmannsvirksomhet og er dermed i høy grad beskyttet mot denne ofte skadelige form. Det er jo utrolig at en hvem-som-helst i Norge kan opptre som legpredikant.

På et møte hvor jeg var til stede, presenterte predikanten seg selv som en gammel fyllik som var blitt frelst, men som nå kun drakk av «den himmelske flaske».

Jeg håper hermed å ha dokumentert grunnlaget for kravet om at kristendomsforkynnelsen i vårt land må bli gjenstand for en revisjon som tar bort dens skadevirkninger.

Avslørende vitneprov.

I forbindelse med avisartikler og et foredrag i Studentersamfundet har forfatteren mottatt tallrike brev, som har gitt et rett allsidig innblikk i skadevirkningene av de forskjellige former for kristendomsforkynnelse.

En sak for seg er de tallrike brev, hvori forfatteren p.g.a. sin virksomhet fordømmes til evig pine. De er alle holdt i den Hallesby'ske ånd og viser forsåvidt at denne har vunnet rett stor innpass. Det er tydelig at der er en hel hær av drabanter over hele landet som nå ser sin oppgave i å fordømme sine medmennesker til å fortæres i helvetes flammer. De fleste brev med den slags innhold synes skrevet av primitive mennesker, ortografien røper forsåvidt sin opphavsmann (de fleste av denne slags brevskrivere er anonyme), men enkelte navngir seg og synes, utrolig nok, ellers å være vel bevart. Jeg hitsetter som eksempel et brev fra en navngitt person, som ennogså smykker sitt navn med en titel som skulle vise at han har tatt en embetseksamen ved norsk universitet (hvilket dog ikke er verifisert).

«Tilfeldigvis har jeg havt anledning til at lese Deres frekke og absurde forlangende: «at kristendommen maa omlegges.» — — — Naar du er saa frekk at offentlig

fremsätte et saadant forlangende, tilkjendegir det at du er selv en Guds ords motstander. Naar «kristendom skal legges om», saa blir det hedendom, og du er selvfølgelig selv en egte hedning i ordets virkelige betydning eftersom du kunde fremsette et saadant absurd forlangende.

Angaaende Helvede og Djevelen saa er det en virkelighet som JESUS KRISTUS selv har lert oss i det Nye Testament, og det vil du at det skal fjernes; er du ikke da i sandhet en Kristi og Guds ords motstander, altsaa en djevel, som vil ha barna oplärt til hedendom.

Jeg forstaar godt at du ikke er kjent i Guds ords rene läre, derfor vil jeg si dig det rett i øinene, at det er ingen eller intet menneske som kommer til GUD paa sin tillärte godhet og gode gjerninger. Der er mange roste og saakalte gode mennesker (sett med menneskers øine), men som aligevel, trods sin godhet, er gaaet ind i et evigt helvede hvor själekvalerne er tusinde gange värre end legemlige smerter. *Men disse sandheter er det absurde* saakaldte lärde vil ha bort for at faa flest mulige med sig ind i selve Satans rike.

Satan og Djevelen er alt det ondes fyrste og Helvede er hans rike, det er virkelighet og det har vi seet nokk av. Og dit kommer du med dine gode gjerninger, hvis du ikke har noe annet at bäre frem for GUD.

Vil du til Helvede? ? ? — — — hvis ikke saa omvend dig og lär GUDs ord purt og rent.»

Til dokumentasjon av de skadevirkninger som forkynnelsen i visse sekter regelmessig medfører, kunne det nok ha en viss interesse å gjennomgå f. eks. Psykiatrisk Klinikks klientell og se hvor mange tilfelle av angstnevroser, depresjoner og sinnssykdommer, som bevislig var en direkte eller indirekte følge av sådan forkynnelse. På Universitetets Psykiatriske Klinikk på Vinderen kommer det så å si daglig inn pasienter som frembyr et bilde preget av sykelig syndsfølelse, angst for å gå fortapt og

lignende symptomer, som på en eller annen måte har relasjon til den religiøse forkynnelse. Det er allikevel de færreste av de mennesker som lider under en sneversynt kristendoms skadevirkninger, som innlegges i en psykiatrisk klinikk. En statistikk av materialet derfra ville derfor ikke belyse problemets størrelse. Gjennom samtaler med ca. 8 000 pasienter, som fra 1940 har vært innlagt i Universitetets Psykiatriske Klinikk på Vinderen, og hvis hjemstavn er spredt over hele landet, har forfatteren fått et levende inntrykk av hva en sneversynt kristendom kan medføre. Utallige er de barn, som p.g.a. foreldrenes stadige preken om «synd», har fått sin barndomstid formørket og som senere er blitt hemmede mennesker, fylt av en knugende skyldfølelse, som da periodevis svært ofte er blitt så dominerende at de bryter helt sammen, og tallrike er de tilfelle, hvor overdreven bibellesning og besøk i obskyre sekter direkte har ført til nervøse sammenbrudd og sinnssykdom. — Men ved siden av disse skadevirkninger er det de uhyggelige misforhold i ekteskap, hvor ektefellene tilhører forskjellige sekter, som i ikke ringe utstrekning medfører nervøse sammenbrudd. Alle disse problemer påtreffes imidlertid like meget, kun i varierende grad, blant mennesker som aldri behøver å innlegges i psykiatriske sykehus. Men de har fått hele sitt liv formørket fordi de selv eller noen av deres pårørende er kommet inn under sekterisk innflytelse. Tallrike samtaler med privatpasienter og tallrike brev er dokumentariske i så henseende.

Blant de mange brev forfatteren har mottatt, er det tatt ut noen få som er typiske beskrivelser av hvorledes det går for seg på slike «sekteriske vekkelsesmøter», og hvilke innvirkninger ånden i slike menigheter kan ha på familiekretsen. Forfatteren har selv besøkt enkelte av disse menigheter og har funnet at f. eks. beskrivelsen av

møtet i Salem den 13. juni 1954 er helt typisk. På det møtet der forfatteren var til stede, var det to predikanter som begge gjorde sitt beste for å frembringe en ekstatisk tilstand. Midlene var først en strøm av ord om djevelen som stadig lå i grøften på lur, så det gjaldt å holde seg oppå veien. Den eneste redning var å bli frelst samme kveld. Stemningen ble brakt til høydepunktet snart under halleluja-rop, snart under hulken fra visse av menigheten. Fra podiet ble det nærmest gitt tegn når «ånden» skulle komme over forsamlingen, og da begynte enkelte å tale i «tunger».

Kollektinnsamlingen er et kapitel for seg. Det syntes å være viktigere enn både tungetale og halleluja-rop. Innsamlingen ble nøye overvåket av en dertil beskikket mann som regelmessig under lederens overoppsyn, gikk fra benk til benk og påså bøssens vandring fra person til person. Der er mange former for press til utbetaling av penger, men ikke alle synes like straffbare.

Det er på tide at det store publikum blir gjort kjent med hvordan det egentlig går for seg på slike vekkelsesmøter. Opplysning herom vil forhåpentlig bidra til at foreldre blir varsomme med å sende barn dit, og forfatteren vil med dette skrift ha rettet en alvorlig advarsel særlig til nervøse mennesker og be dem holde seg borte fra alt som har med vekkelse å gjøre.

De brev som her offentliggjøres, er skrevet av fullt navngitte personer som har nøye kjennskap til emnet. De har gitt tillatelse til offentliggjørelsen fordi de håper at den skal bidra til at andre mennesker ikke skal gjennomgå de lidelser de selv har måttet døye. Brevskriverne er, om det skulle være nødvendig, villige til personlig å bekrefte riktigheten av skildringene. Skildringene taler for seg selv og trenger ingen ytterligere kommentar.

Referat av møte i Salem, søndag 13. juni 1954:

«Salem er et ganske stort bedehus, og jeg anslår forsamlingen søndag til ca. 1000 mennesker, folk sto stappet helt ut i døråpningen, nede i kjelleren i «bønnesalen» var der høyttaler.

Predikanten hadde da hatt et like stappfullt møte lørdagen samt søndag kl. 11.—, 16. Jeg fikk ingen sitteplass, og jeg måtte ofte ut og trekke frisk luft for ikke å besvime, derfor kan jeg ikke referere alt, men talen har jeg vel nesten i sin helhet.

På podiet var et kor og damen i midten spilte gitarr. Foran satt et orkester av fioliner som alle spilte melodistemmen til de mer eller mindre smakløse sanger. En lang rekke brev om syke eller ufrelste folk eller slike som ikke hadde hus, ble lest opp, og så skulle der bedes for dem. Det gjøres på alle pinsevennmøter. Predikanten bad fort og hvemsomhelst av menigheten bad med, og det var ikke råd å få tak i noget av bønnen. I den andre enden av salen hørte jeg et mannfolk som sa Uuuuu! Jeg stakk ut på gaten og inn igjen den andre inngangen for å komme lyden nermere, men da var den borte. Efter avvekslende taler og solosang og annen sang kom endelig predikanten til. Med store fakter og brølende røst ga han oss følgende innhold efter å ha oppgitt at han skal fortelle fra Kongo.

Gjennem hele talen gikk igjen at Gud kaller deg, Gud kaller oss. «Vi spurte hedningene i Kongo om de ikke nogensinde hørte at de ble kallet fra himlen. «Jo,» sa de, «men vi vet ikke hvad det er for noget.» Da sa vi at det var Jesus, og da fikk de vite hva det var for noget. Hvorfor er der millioner som ikke har hørt evangeliene? Det er fordi du (peker) som sitter nede i salen ikke hører når Gud kaller deg.

Han forteller at han fikk omvendt en trollmann og beskriver som en skuespiller hvordan avgudsbilledet ble sparket istykker, sparker høyt opp i luften til forsamlingens fryd. «Halleluja», sier han så. «Halleluja» svarer

forsamlingen. Er det nogen som ikke hører at Gud kaller her i kveld? To stykker var så motig å rekke hånden i været.

Gud kaller på mange måter i disse få timer som er igjen før Jesus kommer. Når vi får kreft er det Gud som kaller.

Jeg er begynt å be om penger til missjonen på en annen måte siden jeg kom hjem fra Kongo. Jeg er nettopp kommet fra en tur i Gudbrandsdalen. Jeg sa til en bonde: Jeg trenger en hest til Kongo-missjonen, og jeg fikk en hest. En annen ga meg en gris. Det var den eneste grisen han hadde, men han sa: «Jeg trenger ingen gris, la Kongo få den.» «Halleluja» sa forsamlingen.

På et møte ble en mann kallet av Gud til å gi 50 kr. til predikanten. Men han pruttet med Gud til det kom helt ned i 10 kr. Da han kom hjem brente verkstedet hans opp. Det var Gud som kallte. Jeg vet der sitter folk i salen som har mange penger. Kan dere ta bankboka med dere i himmelen? Gud kaller *deg* ikveld o.s.v. Og så var det kollekt og så var det sang. Og så den hellige ånd d.v.s. tungetalen. Han aset opp forsamlingen. La dette bli et vidunderlig møte med den hellige ånd.

Denne tale varte adskillig over en time.

En kvinne ber høyt med skrikende gråtende røst, en predikant svarer med en røst fra graven, og de veksler flere replikker, men jeg kan ikke få tak i hva de sier. En kvinde med skingrende fortvilet stemme skriker: Jeg takker deg Jesus, jeg priser deg Jesus, dette varer i nogen minutter så går det over i tungetale. Så fortsetter nestemann. En ung mann kommer frem og synger noget banalt tøv på ca. 20 vers, hvor hvert vers begynner: Ja, jeg er grepet av Jesus, eller Ja, du blir grepet av Jesus.

Under sangen bryter en ung pike sammen i gråt. Hun blir leiet opp i salen, og faller sønderknust på gulvet, og kor og musikk spiller en svært bedrøvet melodi.

Hun lå fremdeles på gulvet da jeg gikk.»

OSLO, 25/10-54.

Til professor G. Langfeldt!

Vet ikke om De vil lese dette eller ta hensyn til mine erfaringer. — Da jeg leste om foredraget i Studentersamfunnet fikk jeg den innskytelse å sende noen ord ut fra mine egne erfaringer.

Jeg ble omvendt etter en stor sorg. (min sønn ble frontkjemper og døde.) Jeg var et alminnelig (syndig) menneske. — Følte det først som en stor straff at min gutt ble tatt bort. — Jeg hadde vært hans forsørger. — Faren var angivelig død i Amerika.

Først snakket jeg med en prest D. H.. — Jeg spurte ham om dette var straff for synd. — Han mente visst dette, og jeg ble meget ulykkelig, men så begynte jeg å gå i kirken, fikk venner som trøstet meg så godt de kunne. — Begynte å arbeide igjen og ble glad og fant meg i min skjebne. — Så var det at jeg begynte å vanke hos en friserdame, hun stod i en «fri» menighet — Salem i Sannergt. — Jeg ble etterhvert helt ulykkelig og syntes at det spøkte hos meg — og fikk hallusinasjoner. Ekstase fulgte også og jeg ble urolig, svært dømmende mot de såkalte verdslige, ble uvenner med en søster da jeg mente hun var «verdslig». — Tilsist brast det for meg da forstanderen i menighetens påhør sa at jeg var uren. — Med uren mente han muligens syk på sinnet, men det var i Salem jeg var blitt slik. — Jeg følte en intens uhygge samtidig med ekstase innimellom. — Jeg ble innlagt på nerveklinikk. — Utskrevet etter ½ års tid, men dessverre ble jeg ikke kvitt utsendingene fra Salem. — Jeg gikk i kirken, men da jeg ofte ble bedt til vedkommende friserdame, gikk jeg også dit, inntil jeg oppdaget at hun var falsk helt igjennom. — Hun hadde en hel del syke mennesker gående i huset. De ble verre da de begynte å gå der, for hun virket slik at de ble enda mer deprimert. — Flere av hennes klienter ble sendt til Dikemark. Jeg kjenner et par av dem. Hun dro dem med til Salem, til

de ble helt deprimert. Det ble sagt meg at jeg måtte holde meg vekk fra henne hvis jeg ville være frisk, men jeg ble ikke kvitt henne og hennes utsendinger. Hun ville ha meg til å ta imot sinnssyke i mitt hjem, og endelig fikk hun innvirket at jeg ble gift med en mann fra Salem etter et nytt nervesammenbrudd. — Jeg visste ikke annen råd da min helse var meget nedbrudt. — Skal ikke gå i detaljer, da meget av det jeg har måttet gå igjennom høres usannsynlig. — Min mann opptrådte despotisk fra første stund. Han sa selv at han hadde giftet seg med mig for å knuse mig. — Det var hans kristendom. — Da han er en flink arbeider og slu som en rev, er det ingen som tror mig. Han er sadistisk i sin opptreden. — Setter alltid opp Salem som eksempel, og da jeg forleden kom fra et møte i kirken og var glad og i godt humør over å ha truffet venner, holdt han spetakkel til langt på natt. — Han prøvet også å slå. — Han hater at jeg har venner, og vil helst isolere meg helt. Det er ånden fra Salem som går igjen. — Despotisk, dømmende mot alle andre kristne, skrytende av egne bedrifter. — Skremmende for de svake og samtidig tillokkende, det er Salem. — De har vakker sang og musikk, alltid en sensasjon i bakhånden og trekker hus. — Men mot de som ikke vil underkaste seg er de rent ut djevler. — Min mann tjente vel på å gå vekk fra denne sekt, men han passer der.

Når der er noe ugreie blir jeg truet med nytt nerveopphold av min mann. — Også av forstanderen er jeg blitt truet, likeledes av den friserdamen, fru N. N. — Men det ser ut som jeg nå blir sterkere av dette. Og lar meg ikke skremme så lett lenger. — Min mann ber ofte om tilgivelse, men dagen etter kan han få et nytt anfall. — Jeg sier anfall da han opptreder fullstendig som en sinnssyk. — Han er en bra forsørger på en måte, men raser når jeg vil en tur på landet noen dager. — Det er så deilig med litt fred iblant, for jeg vet aldri hvor jeg har min mann. — Er aldri helt trygg, men jeg behersker ham allikevel. Hans bestefar og flere i slekten var og er

sinnssyke, så jeg unnskylder ham også. — Han burde mentalundersøkes, også fru N. N. som virker så sterkt på de svake mennesker som vanker hos henne.

Min mann har også kreft, men vil ikke under legebehandling. Han burde kontrolleres.

Jeg har søkt om skilsmisse, men der blir henvist til at jeg må beholde den økonomiske støtte fra min mann.

Ja, jeg skal vel holde ut, da jeg er svært glad i mitt hjem. Huset er mitt, jeg har bodd her i 14 år. Det er det jeg flyter på.

Men det er absolutt nødvendig med en revisjon i dissenterloven, da de fleste av disse menigheter driver en ubibelsk forkynnelse, — og tigger inn en masse penger av enfoldige mennesker, som ved å ofre penger tror at de kan kjøpe seg fri fra helvedes straff. — Jeg var også så dum inntil jeg oppdaget hulheten og falskheten i alt dette, som vitterlig drives i Jesu navn.

Det er sant som Gabriel Skott sier i sin bok «Stien» et sted. — «Disse legpredikanter som burde innsettes i tvangsarbeid på livstid». — De dømmer til døden de som ikke vil tro på dem. — At man tror på Jesus derimot bryr de seg ikke om. — Man skal værsgod tro på den og den uforstandige «Forstander». — Kvinner står meget lavt i Salem. — Er en kvinne udyktig til arbeid skal hun værsgod gifte seg med en eller annen, — om mannen er venerisk eller ikke. — Jeg kjenner en kvinne, søster N. N., som ble udyktig som menighetssøster i Salem, hun ble derfor tvunget inn i et ekteskap med en gammel mann. — Jeg snakket med henne dagen før dette ekteskap. Hun gråt meget, hun gledet seg såvisst ikke. Jeg gråt også på min bryllupsdag. — Men så reiste Gud meg opp og gav mig å beherske og tåle. — Søster N. N. døde ett år etter ekteskapet som for henne var en pine. — Det er så mye rart i disse pinsemenighetene, og all den bråk og ståhei for å vekke oppsikt, — og trekke hus og presse penger av folk, som er enfoldige nok til å

tro på disse helvedespredikanter, eller hva man skal kalle dem.

Kanskje det er dem selv som kommer dit, for dem er det kanskje et faktum. Men jeg og flere vil tro at Gud er god.

«Kom til meg alle som strever og har tungt å bære. — Jeg vil gi eder hvile,» er det en som har sagt.

Hvorfor prekes det så lite om disse skjønne ord til svake engstelige sjeler. Hvorfor fremholdes alltid straffen? — Samvittigheten siger oss alltid at vi har handlet ille. — Da er det å be Gud om tilgivelse i Jesu navn. — Han som ingen støter bort.

Min mann må jeg holde ut med antagelig en stund, for som medmenneske holder jeg av ham. — Men han er en ekte pinsevenn. Meget hissig temperament, og meget despotisk, men slu overfor de som han synes det lønner seg å være venner med.

Tror nok han ville tjene på å omvende seg litt.

Jeg opplevet så meget av vedkommende menighet og av Filadelfia at jeg kommer til å bli et farlig vitne om det faller slik. — Men man blir sjelden trodd. — Dog det burde nå gjøres noe for å redde andre mennesker. — Også fra fru N. N. med sitt hatske syn på alle andre menigheter enn Salem.

Det skader ingen om en hel del frie menigheter kommer under helsekontroll.

Helsedirektøren er jo selv av presteslekt, og han har kanskje en gjerning nettopp på dette område. — For den rene lære er vel enda i kirken, men de mangler sensasjonene. — Undrene og tungetalen som ikke alltid er gudommelig, tvertimot. — De falske profeter er der nok av, som beriker seg på Guds navn, for å leve høyt, fordi de simpelthen er udugelige til arbeid.

Har man ikke kall på sin arbeidsplads? — Kan man ikke prøve å være et kristent menneske i hverdagslivet? — Jeg forsøker under motstand å vinne mine egne. — Med kjærlighet og forståelse. — Jeg har to brødre som

er nokså langt nede. — Av noen blir jeg advart mot å hjelpe dem, de er «verdslige». — Men der er min mann solidarisk. — Sine egne bør man forsøke med først. — Går det bra blir man oppmuntret til å hjelpe andre til den rette vei i samfunnet og til Gud.

Det nytter lite med advarende og skremmende trusler. Men for vennlighet og forståelse og kjærlighet, bøyer de fleste seg.

Forstanderen har løiet på meg og på grunn av visse forhold tok han feil av mig. — Men han har også brukt trusler om nytt opphold på nerveklinikk, fordi jeg var imot hans forkynnelse. — Bl. andet om dåpen. — Flere er blitt sinnssyke netop efter den dåpshandlingen. — Hadde nylig besøk av en dame som sa at hun følte uhygge ved den dåpen, og etterpå kom hun til Dikemark. Kan være at det er noen som skal gå den veien, men det bør grundig overveies. — Man handler så lett etter stemninger. — Når der er høyspenning tror man at her er Gud. Det er vel ikke sikkert.

Det står vel om Jesus i profeten Esaias «Han skal ikke skrike og ikke rope, ikke la sin røst høre på gatene. — Det knekkede rør skal han ikke knuse og ikke slukke den rykende tande. — På den rette måte skal han føre retten ut til sine.»

At ikke alle disse falske skrikende oppreklamerede profeter leser dette og tar advarsel. Det feller jo dommen over dem.

Men de leser bibelen på sitt eget vis, og de som tenker selv blir regnet for oppsetsige og uverdige. — Eller syke.

Jeg er troende, og har alltid hatet løgnaktige lærdommer. — Jeg har tatt dem i løgnen og oppdaget deres griskhet når det gjelder penger og materielle goder.

La oss få beholde vår barnetro, uten hvem vi blir helt ulykkelige. Vår tro på en god Gud og en frelser!

Vekk med de falske profeter.

Kjære professor Langfeldt!

Jeg vil få lov å takke Dem på det hjerteligste for Deres foredrag og artikler i Verdens Gang. Jeg synes det er så påkrevet at en mann av Deres kvalifikasjoner kommer frem til almenheten og sier fra.

Mitt barndomshjem er et skoleeksempel på hvordan en slik kristendomsutøvelse kan ødelegge lykken i et hjem.

Mor var helt oppslukt av Pinsemenigheten og tilbrakte de fleste kvelder på møter og bønnemøter. Vi barn ble som oftest trukket med til møtene og måtte gå 1/2 mil for å komme dit og vi ble sittende utover kvelden og sove og våknet bare hver gang en eller annen i salen brøt ut med skrik og skrål og fikk hele salen i ekstase.

En av mine søstre er blitt pinsevenn i voksen alder. Hun er en pen og sympatisk pike, men har vært svært nervøs. Nå har en lege beordret henne til å flytte fra mor som er blitt pålagt ikke å ringe til henne og ikke plage henne med kristendom.

Men dessverre hver gang mor får anledning ringer hun og forteller min nervesvake søster at hun kommer til fortapelsen hvis hun ikke kommer til møtene eller deltar i mors vennekrets. En vennekrets som etter min mening er helt ut farlig for et nervesvakt menneske.

Det er flere av disse folk som mener at min søster ikke burde arbeide, nei, hun burde heller reise rundt å helbrede andre mennesker. — Det var nemlig en av dem som hadde fått et slikt budskap i en åpenbaring. Og hver gang mor har hatt disse telefonsamtaler, sitter min søster nedtynget og fortvilet. Og ofte hører vi henne si at hun skulle ønske at dette livet var slutt.

Nå kjemper vi andre søsken for å holde vår nervesvake søster borte fra disse nidkjære farlige mennesker.

Det verste slagmiddel de bruker er at hvis man engang har vært pinsevenn, så er straffen og dommen dessto større hvis man faller fra, det er å spotte den hellige ånd, mener de. Mor og hennes venner mener endog at det er djevelske onde ånder som har besatt hennes nerver.

Jeg synes det er så forferdelig og så ødeleggende at disse sektene skal ha et så fritt spillerom i vår opplyste tidsalder!

10/11-54.

Herr professor dr. med. G. Langfeldt.

«Vet nesten ikke hvordan jeg skal få formet det, men kan ikke motstå lysten til å prøve og skrive til Dem, her professor, kanskje De kan forstå hvordan jeg har hatt det i alle år, takket være feil religionsundervisning.

Fra jeg var 6-7 år og til jeg var 30 trodde jeg jo som andre på evig pine, men det var umulig for meg å synes at det var rettferdig, så det var et forferdelig dilemma jeg var i.

På den ene side helvete med evig pine, noe jeg bare kunne unngå hvis jeg elsket Gud og overga meg til Ham.

På den andre siden var det umulig for meg å elske en slik Gud som skulle pine mesteparten av menneskene i all evighet. Heller ikke går det an å hykle kjærlighet til Gud, tenkte jeg, for han ser alle ting.

Det vil vel føre for langt å komme inn på alle de angstforestillinger jeg hadde på grunn av denne helvetesskrekken, men den gjorde meg søvnløs allerede som ganske liten, og slike ting som branner og mennesker som døde kunne gjøre meg ulykkelig i lange tider. Ingen andre visste noe om det, det var ikke vanlig å betro seg til noen dengang, iallfall ikke i vår familie.

Alltid hadde jeg helvete som trussel over hodet mitt. Hva jeg enn arbeidet med, måtte jeg gjøre det om igjen og om igjen for ellers kom jeg til helvete. — — —

Mine foreldre påvirket meg ikke i religiøs henseende, men jeg var ofte på besøk hos min farmor og faster (Indremisjonen), og de tok meg med på «oppbyggelse», som det kaltes. Jo, jeg skal si det var oppbyggelig.

Det første tilfelle jeg kan huske var en emmisær ved

navn N. N.*) Det han fortalte, som jeg festet meg ved, var om en ung pike som hadde vært på dans og ble dødssyk. Hele tiden før hun døde, hadde hun skreket at hun gikk fortapt, og emmisæren utmalte hva det ville si.

Senere fikk vi en lærer i religion ved navn N. N. Jeg nevner navnet da det er mulig at dr. Langfeldt har truffet på det. Læreren sa at udøpte spebarn og sinnssyke gikk til helvete, og at pinen var evig, og for å illustrere hvor lang evigheten var, sa han at en kunne tenke seg at en fugl en gang hvert tusende år kom og hvesset nebbet sitt på verdens høyeste fjell, og når det fjellet var helt nedslitt, var evigheten gått.

Jeg holdt på å miste forstanden den gang, iallfall syntes jeg det.

Hele livet har jeg vært redd, redd for alle ting, selv nå etter jeg har fått virkelig kunnskap om Bibelens innhold, sitter skrekken der på en måte.»

Konsekvensene av det mentalhygieniske syn på kristen forkynnelse.

Ut fra det mentalhygieniske syn på kristendom og kristendomsforkynnele som her er gjort rede for, må det bli en hovedoppgave å søke å fjerne skadevirkningene av en usunn kristendomsforkynnelse. Dette innebærer at all forkynnelse fra barnealderen av må legges slik an at den ikke skaper angst og utrygghet, sterk syndsfølelse hos barna. Klisjéer om at vi er noen «syndige mennesker» må fjernes, foreldrene må ikke stadig inngi barna at det er «synd» å gjøre «ditten og datten», som bare er et uttrykk for at foreldrene selv har et livsfiendtlig syn f. eks. på lystutfoldelser av enhver art.

*) Navnet sløyfet her.

Barna må skånes for påvirkninger på sterkt sekteriske møter hvor det snakkes om djevel, helvete, evig pine. *Vekkelsesmøter for barn burde direkte forbys.* De vil medføre at barna kommer inn i en usunn religiøs atmosfære, som en kan risikere stagnerer hele deres personlighetsutvikling. Sjelelig svake barn vil kunne ta varig skade av slike påvirkninger.

Billedbibelen med sadistiske bilder hentet fra Bibelen, bør fjernes fra bibliotek som barn har adgang til.

Religionsundervisningen i skolen bør revideres. I lærebøkene bør alle bibelsitater hvor evig pine, ildsjø o. l. omtales, fjernes. Til religionslærere bør kun brukes utvalgte lærere som har nødvendig psykologisk skolering om barnesinnet.

De etiske verdier i den kristne lære bør være grunnleggende for påvirkningen av barna, men der bør ikke være noen forkynnelse av dogmatisk art fra lærernes side.

Den aller viktigste kamp bør settes inn mot *helseskadelig virksomhet i visse sekter.* Publikum bør opplyses om hva som egentlig foregår i disse. Det bør bli kjent med at der er et åndelig press på menighetslemmene, som ofte nok medfører disharmoni mellom ektefellene. Videre at selve forkynnelsen, spesielt når den skjer i form av vekkelsesmøter, er direkte farlig for den psykiske helse, særlig hvis en på forhånd er sjelelig svak. Opplysningsvirksomheten er her utvilsomt det beste middel i mentalhygienisk profylakse. Imidlertid bør spørsmålet om å forby visse foreteelser innenfor de sekteriske menigheter tas opp til drøftelse. Hvis der er åpenbare skadevirkninger, som f. eks. ved masse-helbredelser ved bønn, hvor hundrevis av syke kan bli skuffet i sine forhåpninger, bør Helsedirektøren ha adgang til å nedlegge forbud. Det samme gjelder hvis det kommer rapport om hensynsløse legpredikanters utnyttelse av svake sjeler.

Et viktig spørsmål er om der ikke bør stilles visse krav til legpredikanter som er fast tilknyttet menighetene. Det er jo uhyggelige ting en kan oppleve når en stifter nærmere bekjentskap med enkelte av disse personligheter.

Som bekjent finnes det ingen *katolske* legpredikanter i Norge. I England er det noen få som har adgang til å preke i Hyde Park, men de har først gjennomgått et kursus. Det ville i alle tilfelle være gunstig om det ble krevet en viss skolering i psykologi og dybdepsykologi, også av norske legmannspredikanter. Derimot er det vel vanskelig å treffe foranstaltninger som kunne beskytte menighetene mot etisk lavtstående predikanter.

Et mere prosaisk spørsmål er om der ikke bør komme en viss *kontroll med kollekten.* Særlig når det — som antydet i foranstående — synes leilighetsvis å øves et åndelig press på menighetens lemmer i så henseende, er det vel all grunn til å være oppmerksom på denne side av virksomheten. Det er jo skarp kontroll med alle andre innsamlinger (utlodninger etc.) til humanitære formål. Men når det gjelder kollekt til menigheter og predikanter, er der så vidt vites ingen kontroll. Gjennom en regulering her kunne det nok tenkes at iveren for å preke «det sanne evangelium» ville kjølne en del — kanskje atmosfæren da i det hele ble mere fordragelig.